

شناسایی مؤلفه‌ها و شاخصهای مدل جدید هدایت تحصیلی: کاربردی در رفاه اجتماعی دانش‌آموز و خانواده

مقدمه: هدایت تحصیلی و نقش آن در ارتقا شاخصهای رفاه اجتماعی دانش‌آموزان و خانواده‌ها از مهم‌ترین دغدغه‌های نظام آموزشی و تصمیم‌سازان امر توسعه در هر کشور است. هدف از مطالعه حاضر شناسایی مؤلفه‌ها و شاخصهای مدل جدید هدایت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه نظام آموزشی ایران با روش دلفی فازی بوده است.

روش: پژوهش با توجه به ماهیت آن توصیفی و با توجه به هدف تعریف‌شده، از نوع کاربردی است و بر اساس شیوه انجام آن، پیمایش بوده است. جامعه آماری پژوهش را خبرگان، معلمان و مشاوران منتخب و متخصص در زمینه هدایت تحصیلی در مدارس متوسطه تشکیل دادند. ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه و پرسشنامه بود و از تکنیک دلفی فازی استفاده شده است. نمونه آماری پژوهش ۲۶ نفر بودند که با روش نمونه‌گیری غیراحتمالی و استراتژی گلوله برفی انتخاب شدند.

یافته‌ها: از بین ۱۸ مؤلفه شناسایی شده، ۱۳ مؤلفه شامل آمایش منطقه (۹/۳۵)، رسانه- فضای مجازی (۹/۳۵)، آینده‌پژوهی بازارکار (۱۰/۸۲)، علاقه (۹/۳۶)، کنترل درونی دانش‌آموز (۱۰/۴۱)، مؤلفه‌های نگرشی (۱۰/۴۱)، صفات شخصیتی پایدار (۹/۰۹)، نظام ارزشی (۱۰/۴۴)، توان حرفه‌ای مشاور (۱۰/۴۴)، توان حرفه‌ای معلم (۱۴/۶۱)، قدرت آزمونهای استاندارد (۱۱/۹۰)، مدیریت و مهارت والدین (۱۱/۳۶) و توانمندی عوامل سازمانی (۱۱/۳۶) که میزان معناداری آنها بیشتر از حد آستانه (۸/۹۴) بود، به‌عنوان مؤلفه‌های اصلی در شکل‌گیری سه شاخص شخصیتی، اجتماعی، فنی و مهارتی مدل جدید هدایت تحصیلی دوره متوسطه انتخاب شدند.

بحث: شناسایی مؤلفه‌ها و شاخصهای مدل جدید، بسترهای مناسبی را برای اجرای صحیح هدایت تحصیلی در راستای تأمین رفاه اجتماعی دانش‌آموزان متوسطه فراهم می‌کند که پیامدهای مثبتی همچون رضایت درونی در شغل و زندگی، اصلاح هرم شغلی جامعه، سلامت‌روان، یادگیری مادام‌العمر و درنهایت توسعه کشور را به همراه دارد.

۱- طیبه تجری

دکتر برنامه‌ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

<Ati.tajari@yahoo.com>

۲- مهین دخت جوان‌نشان

کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه علوم بهیستی و توانبخشی

واژه‌های کلیدی:

هدایت تحصیلی، آینده‌پژوهی بازار کار، نظام ارزشی، رضایت درونی، رفاه اجتماعی
تاریخ دریافت:
تاریخ پذیرش:

Identifying the Components and Indicators of the New Educational Guidance Model: An Application to Social Welfare Student and Family

- ▶ **1. Tayebeh Tajari**
Ph.D. in Curriculum,
Department of Educational
Sciences, Farhangian
University, Tehran, Iran.
(corresponding author)
<Ati.tajari@yahoo.com>
- ▶ **2. Mahindokht Javanneshan**
M.A. in General Psychology,
University of Social Welfare
and Rehabilitation Sciences,
Tehran, Iran.

Key words:

Educational guidance,
Labor market futures
research, Value system,
Internal satisfaction, So-
cial welfare

Received:

Accepted:

Introduction: The purpose of this study was to identify the components and characteristics of a new model of academic guidance: applied to the social well-being of high school students in Iran by Fuzzy Delphi method.

Method: The research method was descriptive. According to the purpose defined it is of the applied type. And based on its method, it was survey research. The population of the study consisted of experts, teachers and selected advisors and experts in the field educational guidance in high schools. Data were collected using interviews and questionnaires and Fuzzy Delphi technique was used. The statistical sample of the study consisted of 26 people who were selected by non-random sampling method.

Findings: The results showed that, out of 18 identified components, 13 components included: regional preparation (9.35), media-social network (9.35), job market futures (10.82), interest (9.36), student internal control (10.41), attitude components (10.41), persistent personality traits (9.9), valuable system (10.44), counseling power (10.44), teacher power (14/61), standardized test power (11/90), parental management and skill (11/36), and organizational factors empowerment (11/36), all of which were significantly higher. than (8.94) and has been selected as the main components in the formation of three indicators of personality, social, technical and skill of the new model of high school educational guidance.

Discussion: Realizing the goals of the research, using the Fuzzy Delphi method, it is possible to identify 13 components out of the 18 main components of high school educational guidance and in three indicators of personality, social, technical and skill.

Extended Abstract

Introduction: The issue of quality of educational guidance and its effectiveness is one of the most important concerns of the education system and development decision makers in any country. Because student guidance is considered a very strategic and important issue as the foundation of growth and development of any country. Academic guidance as the main key to the development of any country is one of the main factors and important pillars. Guiding students to disciplines tailored to their interests and the needs of society is a topic that needs to be thoroughly explored as this process has a tremendous impact on various aspects of students' social well-being and their families. Implementing academic guidance may have been a progressive idea to get out of trouble, especially the inflation of applications to enter certain disciplines, but in practice it is a failure for the education system due to its poor implementation. Educational guidance These days, millions of ninth-graders are struggling to enter the tenth grade and determine their future academic, career, and social and economic well-being. The issue of students' academic guidance has been discussed for years and has had its drawbacks and problems. However, due to population growth and some cultural changes in the society, depression, conditional students and their change of discipline, this issue has grown more and has become more complicated to the extent that it has been accompanied by widespread student protests by parents. Therefore, the quality of education, career decision making, external motivation, internal motivation, self-confidence and concentration and self-regulation are effective factors in academic guidance that play an important role in students' academic success and their economic and social well-being in the future. Therefore, we must pay special attention to this important issue, especially at the beginning of the first high school, which is the period of development of adolescents' intellectual structure and personality, and be able to align students' interests and talents with the aim of ensuring their social welfare and the country's needs. In this regard, considering the importance and development of this process in the results of the existing background abroad and also the results of the existing background in the country that emphasize the weakness of secondary school guidance, the present study can develop and advance the process of academic guidance. And its practical role in the social welfare

of high school students in the Iranian educational system to play an important role. Therefore, the overall purpose of this study is to identify the components and indicators of the new model of academic guidance: its practical role in the social welfare of high school students.

Method: Research Method: The present study is descriptive in nature and applied in terms of its purpose and has been a survey based on the method of doing it. Statistical population: The statistical population of the study consisted of selected experts, teachers and counselors in order to guide education in secondary schools. The data collection tool was a questionnaire and fuzzy Delphi technique was used. The statistical sample of the study was a total of 50 people who were selected from the three provinces of Golestan, Isfahan and Tehran by non-probability snowball sampling method. By referring to the relevant experts and distributing the questionnaire No. (1), the Delphi-fuzzy method for selecting the indicators from the perspectives of experts has been used to design a new model of academic guidance in the secondary education system of Iran and they have been asked about the degree of importance. The indicators presented in the formation of the new model of academic guidance based on a 10-point scale of pessimistic and optimistic values (scoring from 1 to 10) have been polled.

Findings: In this study, the initial indicators of the new model of academic guidance were first extracted as a theoretical framework based on library studies, documentation and experience of experts related to the subject by content analysis and then each of the indicators was described. Finally, the dimensions of the new model of academic guidance were identified. Based on the initial studies of the literature and the existing background in the field of the new model of academic guidance, social, personality and skill dimensions were identified. The social dimension includes indicators such as: attitude to society, regional planning, media-cyberspace, labor market futures research, personality dimension includes indicators such as: interest, student internal control, attitudinal components, traits Stable student personality, satisfaction, student adjustment, student value system and technical-skill dimension also include indicators of teacher professional ability, human relations, strength of standard tests of intelligence, talent, desire, development of leadership infrastructure Education, management and parenting skills are

the capabilities of organizational factors (staff and school principal). To select a logical number of criteria using fuzzy Delphi method in a hierarchical framework was used for evaluation. In this way, the options and perspectives of experts were used to conceptualize the criteria related to the model. The results showed that, out of 18 identified components, 13 components included: regional preparation (9.35), media-social network (9.35), job market futures (10.82), interest (9.36), student internal control (10.41), attitude components (10.41), persistent personality traits (9.9), valuable system (10.44), counseling power (10.44), teacher power (14/61), standardized test power (11/90), parental management and skill (11/36), and organizational factors empowerment (11/36), all of which were significantly higher than (8.94) and has been selected as the main components in the formation of three indicators of personality, social, technical and skill of the new model of high school educational guidance.

Discussion: In this research, an attempt has been made to identify the components and indicators of the new model of academic guidance for high school students using the Delphi-fuzzy method. Academic decline, change of major, increase in depression, conditional, psychosocial problems of high school students are issues that identify the components and indicators of the new model of academic guidance in order to ensure the social welfare of high school students to a need And has become a necessity. Accordingly, first the indicators of the new model of academic guidance were identified, which include three main indicators (social, personality and technical-skills) and 18 components (attitude to society, regional planning, media-cyberspace, labor market futures research, interest, Student's internal control, Attitude components, Relatively stable personality traits, Satisfaction, Adaptation, Student's value system, Counselor skills, Teacher skills, Human relationships, Test power The scientific standards are talent and creativity, development of educational guidance infrastructure, management and parenting skills, and the ability of organizational agents (staff and school principal). Realizing the goals of the research, using the Fuzzy Delphi method, it is possible to identify 13 components out of the 18 main components of high school educational guidance and in three indicators of personality, social, technical and skill. Identifying the components and indicators of the new model provides the appropriate context for

the proper implementation of academic guidance in the provision of social welfare to high school students, which has positive consequences such as long-term job and life satisfaction, reform community careers, brain health, lifelong learning and ultimately development to the country.

Ethical Considerations

Authors' contributions

All authors contributed in producing of the research.

Funding

This article was extracted from a research project sponsored by the General Directorate of Education of Golestan Province.

Conflicts of interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

In this article, all rights relating to references are cited and resources are carefully listed.

مقدمه

یکی از اهداف مهم تعلیم و تربیت، رشد حرفه‌ای و هدایت شغلی دانش‌آموزان است که این مهم در حیطه و قلمرو آموزش و پرورش قرار می‌گیرد (نویدی، ۲۰۱۷). دانش‌آموزان باید بتوانند علائق، استعدادها، تواناییها و خصوصیات شخصیتی و به‌طور کلی نقاط ضعف و قوت خود را به‌درستی بشناسند و با تصویری نسبتاً واضح از ویژگیهای خود و شناخت نیازها، دست به انتخاب شایسته بزنند (نویدی، ۲۰۱۸). این انتخاب شایسته در کار، تحصیل و زندگی موجبات رضایت قلبی، سلامت روان و رفاه اجتماعی و اقتصادی را فراهم می‌کند (اسلان، ۲۰۱۱). امروزه مسئله کیفیت هدایت تحصیلی و اثربخشی آن از مهم‌ترین دغدغه‌های نظام آموزشی و تصمیم‌سازان امر توسعه در هر کشور است (کلودیآ و همکاران، ۲۰۱۹)؛ زیرا هدایت دانش‌آموزان موضوع بسیار راهبردی و با اهمیت به‌عنوان زیربنای رشد و توسعه هر کشور تلقی می‌شود (نسیمی، ۲۰۱۶). هدایت تحصیلی به‌عنوان کلید اصلی توسعه هر کشور، یکی از عوامل اصلی و ارکان مهم محسوب می‌شود که آموزش و پرورش را به پویایی و اثربخشی صحیح می‌رساند (ارقیا، ۲۰۱۹). بر همین اساس در تعریف براهیم^۴ (۲۰۰۸)، آمده است که دوره‌های آموزشی هدایت تحصیلی حرفه‌ای چیزی نیست جز تلاشهایی که در جهت ارتقای سطح دانش، آگاهی، مهارت فنی - حرفه‌ای و شغلی که فرد را برای انجام بهینه وظایف و مسئولیتهای انتخاب رشته تحصیلی و مشاوره شغلی آماده می‌کند. لذا درک فزاینده از اهمیت و نقشی که هدایت تحصیلی صحیح می‌تواند در بهبود عملکرد و بازده آموزش و پرورش و ایجاد رفاه اجتماعی دانش‌آموزان ایفا کند سبب شده است تا منابع گسترده‌ای صرف آموزشهای حرفه‌ای هدایت تحصیلی شود. اودری^۵ و همکاران (۲۰۱۹) بیان کرده‌اند که نظارت بر اجرا مهم‌ترین مسئله است که باعث تکمیل شدن چرخه مدیریت

1. Aslan

2. Claudia

3. Arghya

4. Brahim

5. Audrey

آن می‌شود و در این میان نقش نظارت خانواده بسیار پررنگ جلوه میکند. لذا، انجام صحیح هدایت تحصیلی به میزان زیادی وابسته به کیفیت نظارتی است که به انجام فعالیتها سوق پیدا میکند. هاگ^۱ (۲۰۱۹) تأکید می‌کند که آموزش نیروی انسانی جهت هدایت تحصیلی نه تنها مطلوب است، بلکه فعالیتی است که آموزش و پرورش باید منابعی را برای آن در نظر گیرد تا همواره منابع انسانی کارآمد و به‌روزی را در اختیار داشته باشد. در این راستا زرافشان (۲۰۱۶) بیان می‌کند این آموزش زمانی مقرون به‌صرفه است که ما را به سوی اهداف از پیش تعیین شده ببرد و نارساییهای مهارتی، دانشی و نگرشی را اصلاح و منجر به بهبود کمی و کیفی سطح عملکرد و بهره‌وری آن شود.

لیستون و گری^۲ (۲۰۱۵) نیز اصرار می‌ورزند هدایت تحصیلی دانش‌آموزان به سوی رشته‌های متناسب با علائق آنها و نیازهای جامعه موضوعی است که باید مورد بررسی اساسی قرار گیرد. به‌زعم نویسندگان این فرایند تأثیر فوق‌العاده‌ای بر ابعاد مختلف رفاه اجتماعی دانش‌آموزان و خانواده‌های آنها دارد. ویلسون^۳ و همکاران (۲۰۰۷) و تاماراسری^۴ (۲۰۱۴) نیز بیان می‌کنند نیل به اهداف تربیت در مقطع متوسطه و به‌ویژه هدایت دانش‌آموزان به سوی رشته‌هایی که نیازهای اساسی مورد نیاز جامعه را برآورده می‌کند مستلزم اصول و معیارهای انتخاب رشته آنهاست. در این رابطه حدادی (۲۰۱۶) نیز اظهار می‌دارد آموزش متوسطه یکی از مراحل سه‌گانه آموزش همگانی است. معمولاً شامل آموزشهایی است که پس از آموزش ابتدایی و قبل از آموزش عالی به دانش‌آموزان ارائه می‌شود. آموزش همگانی را می‌توان به آموزش قبل از مدرسه، آموزش ابتدایی و آموزش متوسطه تقسیم‌بندی کرد و به باور فتحی و اجارگاه (۲۰۱۶)، بر اساس اصلاح ساختار دوره‌های آموزشی، دوره متوسطه متشکل از دوره اول و دوم (هرکدام سه سال و پس از دوره شش‌ساله ابتدایی) است.

1. Haug
3. Wilson

2. Liston and Geary
4. Thamarsseri

مطالعات و پژوهشهای انجام شده همچون اصفهانی اصل و همکاران (۲۰۰۹)، میمیس^۱ و همکاران (۲۰۱۹)، نلسون و تاربوچیا (۲۰۱۷) نشان می‌دهد که هم‌اکنون نمایش تأثیرات و نتایج واقعی هدایت تحصیلی به یک دغدغه تمام‌عیار نظامهای آموزشی مبدل شده است، نظامهای آموزشی تأثیرگذار در قبال هزینه‌ها و منابع صرف شده، خواهان گزارشهای عملی و عینی درباره اثرگذاری واقعی هدایت تحصیلی دانش‌آموزان هستند. احمدی (۲۰۱۷) تأکید دارد، اصل هدایت تحصیلی شاید ایده‌ای مترقی برای برون‌رفت از مشکلات، خصوصاً تورم درخواستها برای ورود به رشته‌های خاص بود، اما در عمل به دلیل اجرای بد آن، یک شکست برای نظام آموزشی محسوب می‌شود. خادم شیرازی (۲۰۱۸) اصرار می‌ورزد، هدایت تحصیلی این روزها گریبان میلیونها دانش‌آموز پایه نهم را گرفته تا از طریق آن بتوانند وارد پایه دهم شوند و آینده تحصیلی، شغلی و رفاه اجتماعی و اقتصادی خود را رقم بزنند. در این راستا زرافشان (۲۰۱۶) بیان می‌کند که چند سالی است که ورود به شاخه‌ها و رشته‌های تحصیلات تکمیلی در دوره دبیرستان (پایه دهم، یازدهم و دوازدهم) دارای معادله‌های ساده و درعین‌حال پیچیده‌ای است. دانش‌آموزان برای ورود به هر کدام از شاخه‌های نظری و فنی و حرفه‌ای نیازمند کسب حداقل نمرات دروس تخصصی پایانی نوبت دوم (نمره برگه امتحانات خردادماه) مربوط رشته‌های مختلف هستند. در معنای دیگر در صورتی که دانش‌آموزان در دروس تخصصی ملاک ورود به هر رشته، در سه پایه هفتم، هشتم و نهم (هفتم و هشتم با ضریب ۱ و نهم با ضریب ۳) حداقل نمره را دریافت نکنند، عملاً ورودشان به آن رشته بلااثر می‌شود.

برای اجرای طرح هدایت تحصیلی، هزینه‌های زیادی به وزارت آموزش و پرورش تحمیل می‌شود. هر ساله هزینه‌های بسیار زیادی به‌عنوان حقوق و دستمزد به مجریان طرح هدایت تحصیلی (مشاوران، معلمان راهنما و کارکنان اداری) پرداخت می‌شود؛ علاوه بر این،

---

1. Mimis

هزینه‌های تربیت مشاوران و سایر کارکنان مجری طرح هدایت تحصیلی بسیار زیاد است، اما توفیقات به دست آمده اندک است (نویدی، ۲۰۱۸). مامی و امید (۲۰۱۳) نیز بیان می‌کنند که مسئله هدایت تحصیلی دانش‌آموزان از سالهای قبل مورد بحث بوده و دارای ایرادات و مشکلات بوده است؛ اما با توجه به رشد جمعیت و برخی تغییرات فرهنگی به وجود آمده در جامعه، افسردگی، مشروطی دانش‌آموزان و تغییر رشته آنها، این مسئله بیشتر رشد یافته و شکل بغرنج‌تری به خود گرفته است تا جایی که با اعتراضات گسترده دانش‌آموزان والدین همراه بوده است.

بر اساس تعریفی که شیوه‌نامه اجرایی هدایت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه ارائه کرده است، هدایت تحصیلی فرایند ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره به دانش‌آموزان برای آشنایی با استعدادها، علایق، تواناییها و ویژگیهای شخصیتی خویش از طریق مشاوره فردی، گروهی، ارزیابیها، مصاحبه با والدین و تکمیل چک‌لیستهای مربوط از یک طرف و شناخت شاخه‌ها و رشته‌های تحصیلی، حرف و مشاغل مورد نیاز جامعه از طریق ارائه بروشورها، بولتنها، اطلاعات آماری از مشاغل و نیازهای جامعه در برنامه درسی رسمی و غیررسمی برای انتخاب آگاهانه شاخه و رشته تحصیلی مناسب است تا نهایتاً منجر به انتخاب مناسب‌ترین مسیر زندگی تحصیلی - شغلی شود (بی‌نا، ۲۰۱۶). هدف مطالعه حاضر شناسایی مؤلفه‌ها و شاخصهای مدل جدید هدایت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه با روش دلفی فازی بوده است.

ادبیات تحقیق

با عنایت به اینکه، آموزش و پرورش یک نهاد اجتماعی است و به‌عنوان یکی از شاخصهای اصلی رفاه اجتماعی در نظر گرفته می‌شود (مسعود اصل، ۲۰۰۹)، در بالندگی هویت و تبلور

Identifying the Components and Indicators of...

شخصیت فرد، می‌تواند نقش بسیار مهمی را بازی کند (نلسون و تاربوچیا، ۲۰۱۷) و از طرفی اهداف آموزش و پرورش زمانی تحقق خواهد یافت که برنامه‌ها و محتوای آموزشی با توجه به نیازها و امکانات دانش‌آموزان تهیه و اجرا شوند (باسی وادیت، ۲۰۱۸). راهنمایی و مشاوره بی‌تردید در رشد و تعالی زندگی فردی و اجتماعی انسان و دگرگون کردن آدمی و تحول حیاتی او جایگاهی خاص و بی‌نظیر دارد و می‌تواند نیروی محرکه سراسر زندگی انسان باشد (زیگلر و اوپدناکر، ۲۰۱۸). تمامی اقشار جامعه در دستیابی به رشد و تعالی نیازمند راهنمایی و آموزش هستند و در این راستا دانش‌آموزان نیز به‌عنوان هسته اصلی در آموزش و پرورش در جهت تطبیق با تغییرات و تحولات مداوم نیازهای روزافزون جامعه، نیازمند راهنمایی و آموزش مستمر هستند (پلنت، ۲۰۱۰). به باور اسلان (۲۰۱۱)، انتخاب شغل و حرفه بستگی به عوامل متعددی دارد. از جمله مهم‌ترین آنها انتخاب رشته تحصیلی است، زیرا انتخاب شغل آینده فرد به آن بستگی دارد. انتخاب رشته تحصیلی زمانی به واقعیت نزدیک‌تر است که مطابق با میزان توانمندی، استعداد، مهارت، لیاقت، هوش، شایستگی و استحقاق افراد باشد. حاجتی و همکاران (۲۰۱۳) نیز بیان می‌کنند که امروزه بسیاری از افراد جامعه که در مرحله انتخاب رشته تحصیلی قرار می‌گیرند بر سر انتخابهای ممکن معمولاً دچار سردرگمی می‌شوند. نه آن چنان که باید و شاید به تواناییهای خود واقفند؛ نه اطلاعاتی کافی درباره مشاغل جامعه دارند و نه قادر به پیش‌بینی مشاغل موردنیاز جامعه در زمان آینده هستند. نمی‌دانند کدام گزینه را انتخاب کنند و کدام شغل برایشان مناسب‌تر است. در این راستا کرم‌دوست و همکاران (۲۰۰۶) تأکید می‌کنند که معمولاً در آموزش و پرورش جهت هدایت تحصیلی از رغبت‌های شغلی، هوش، سوابق دانش‌آموز، نظر اولیا و نظر خود دانش‌آموز استفاده می‌شود. مامی و امیدی (۲۰۱۳) نیز بیان می‌کنند که دانش‌آموزان ممکن است به

1. Nelson and Tarabochia
3. Ziegler and Opendakker

2. Bassey and Edet
4. Plant

دلیل جاذبه‌های اجتماعی بعضی از رشته‌ها و نشناختن خوب متغیرهای درونی خود، رشته تحصیلی را انتخاب کنند. در این راستا مجلسی فر (۲۰۱۸) تأکید می‌کند شایسته است که به طور مداوم و مستمر به دنبال عواملی باشیم که می‌توانند به مشاوران در هدایت تحصیلی کمک کنند و هرچه این عوامل برگرفته از ویژگیهای درونی و انگیزشی دانش‌آموز باشد موفقیت هدایت تحصیلی بیشتر است.

اهمیت اساسی هدایت تحصیلی صحیح شامل تحصیل دانش و مهارت صحیح، جلوگیری از هدررفت منابع و امکانات، بهبود سطح فردی خودآگاهی دانش‌آموزان، افزایش مهارت فردی در یک یا چند حوزه تخصصی است (لیستون و گری، ۲۰۱۵). در این رابطه، باقری و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی تحت عنوان «هنجاریابی سیاهه خودپژوهی به‌عنوان گامی در راه هنجاریابی سیاهه خود پژوهی شغلی هالند در انجام هدایت تحصیلی» انجام داده‌اند. در این مطالعه نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که از میان ۶ مقیاس ریخته‌های شخصیتی، عینی‌گرایی، پژوهشی، هنری، اجتماعی، تهوری، قراردادی، مقیاس ریخته‌های پژوهشی و قراردادی دارای بیشترین گویه‌های دو ارزشی بودند که می‌توانند به ترتیب جنبه‌های پژوهشی و شخصیت دانش‌آموزان دوره متوسطه را موردسنجش قرار دهند. هم‌چنین، طالع زاری و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی که با عنوان «نقش هدایت تحصیلی در رضایت از رشته تحصیلی در دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم» انجام دادند به این نتیجه رسیدند که در میانگین رضایت و علاقه از رشته تحصیلی دارای هدایت تحصیلی و فاقد آن تفاوت معنادار وجود دارد و میانگین دانش‌آموزان دارای هدایت تحصیلی بالاتر است. از بین مؤلفه‌ها، در میانگین عوامل رضایت و علاقه از رشته تحصیل بین دانش‌آموزان دارای هدایت تحصیلی و فاقد آن تفاوت معنادار وجود داشت و میانگین دانش‌آموزان دارای هدایت تحصیلی بالاتر بود، اما در میانگین رضایت از رشته تحصیل بین دانش‌آموزان دارای هدایت تحصیلی و فاقد آن تفاوت معناداری وجود نداشت؛ بنابراین، هدایت تحصیلی نقش مؤثری در رضایت از رشته تحصیلی

دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم دارد. در این راستا، نتایج پژوهش خادم شیرازی (۲۰۱۸) نشان داد که برای هدایت دانش‌آموزان، به مدیران اثربخش و کارآمد نیاز داریم، این هدایت و تغییر نیاز به یکسری ویژگیهای کارآفرینی از جمله، خلاقیت و ایده‌سازی، استقلال‌طلبی، کنترل و خطرپذیری دارد. هم‌چنین نتایج دیگر پژوهش طالع زاری و همکاران (۲۰۱۸)، حاکی از آن است که امید به کار از مؤلفه‌های هدایت تحصیلی اثربخش است؛ و میانگین امید به کار دانش‌آموزان دارای هدایت تحصیلی، بالاتر است. بنابراین، هدایت تحصیلی نقش مؤثری در امید به کار دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم دارد. نتایج پژوهش حاجتی و همکاران (۲۰۱۳) نیز نشان داد که هدایت تحصیلی تأثیر شگرفی بر انتخاب رشته متناسب با علائق داشته است. زیرا که به‌خوبی تغییرات حاصل از آموزش را در سطح یادگیری و رفتار دانش‌آموزان نشان می‌دهد. مطالعات نظری و همکاران (۲۰۰۹)، کرم‌دوست و همکاران (۲۰۰۶) و کوشکی و همکاران (۲۰۰۱) مشخص کردند که بین ویژگیهای شخصیتی و شغلی افراد با مشاغل موجود رابطه وجود دارد و درصد قابل‌توجهی از پیشرفت بعدی دانش‌آموزان دوره متوسطه را تبیین کند و لذا می‌توانند به‌عنوان ابزار مفید و نیرومندی برای هدایت تحصیلی دانش‌آموزان توسط مشاوران مورد‌استفاده قرار گیرد و بین سنخهای نظام ارزشی دانش‌آموزان رشته‌های تحصیلی به‌جز ارزش سیاسی تفاوت معناداری وجود دارد؛ و این می‌تواند به‌عنوان الگویی جهت هدایت تحصیلی دانش‌آموزان به گرایشهای مختلف تحصیلی مدنظر مشاوران آموزش و پرورش در نظام جدید قرار گیرد. هم‌چنین لابی (۲۰۱۷) به این نتیجه رسید که بین نظر مشاوره و نمره‌های مربوط به عملکرد تحصیلی در دروس اختصاصی همبستگی بالایی وجود دارد و پلنت (۲۰۱۰)، کلودیا (۲۰۱۹) و ارقیا (۲۰۱۹) اصرار می‌ورزند که سه عامل محیط یادگیری، عوامل فردی و رفتارهای فردی دانش‌آموز در هدایت تحصیلی، نقش مهمی در موفقیت تحصیلی وی دارد. اسلان (۲۰۱۱)، وانگ، (۲۰۱۹) و اودری و همکاران (۲۰۱۹) به این نتیجه دست یافتند که کیفیت آموزش، تصمیم‌گیری مسیر شغلی،

انگیزش بیرونی، انگیزش درونی، اعتماد به نفس و تمرکز و خودتنظیمی از عوامل تأثیرگذار هدایت تحصیلی هستند که نقش مهمی در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان و رفاه اقتصادی و اجتماعی آنان در آینده دارند؛ بنابراین ما باید به این امر مهم به‌خصوص در آغاز دوره متوسطه اول که دوره تکوین شاکله فکری و شخصیتی نوجوان است توجه خاصی داشته و بتوانیم علاقه و استعداد دانش‌آموزان را با هدف تأمین رفاه اجتماعی آنان و در راستای نیاز کشور همسو کنیم.

در این ارتباط، با توجه به اهمیت و توسعه این فرایند در نتایج پیشینه موجود در خارج از کشور و هم‌چنین نتایج پیشینه موجود در داخل کشور که ضعف هدایت تحصیلی دوره متوسطه تأکید دارند، پژوهش حاضر می‌تواند در توسعه و پیشبرد فرایند هدایت تحصیلی و نقش کاربردی آن در رفاه اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه نظام آموزشی ایران نقش مهمی داشته باشد. بنابراین هدف کلی این پژوهش شناسایی مؤلفه‌ها و شاخصهای مدل جدید هدایت تحصیلی: نقش کاربردی آن در رفاه اجتماعی دانش‌آموزان و خانواده‌های آنان است که نهایتاً بر اساس هدف مذکور سؤال زیر مطرح شد: مؤلفه‌ها و شاخصهای مدل جدید هدایت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه و خانواده‌های آنان در چارچوب رفاه اجتماعی کدامند؟

روش

روش پژوهش: تحقیق حاضر با توجه به ماهیت، توصیفی و با توجه به هدف تعریف‌شده، از نوع کاربردی است و بر اساس شیوه انجام آن، پیمایش بوده است. جامعه آماری: جامعه آماری پژوهش را خبرگان، معلمان و مشاوران منتخب و متخصص در راستای هدایت تحصیلی در مدارس متوسطه تشکیل داده بودند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه بود و از تکنیک دلفی فازی استفاده شده است. نمونه آماری پژوهش در مجموع

Identifying the Components and Indicators of...

۵۰ نفر بودند که با روش نمونه‌گیری غیراحتمالی به شیوه گلوله برفی از سه استان گلستان، اصفهان و تهران انتخاب شدند. از طریق مراجعه به متخصصان مربوطه و توزیع پرسشنامه شماره (۱)، روش دلفی‌فازی برای انتخاب شاخصها از دیدگاه‌های خبرگان برای طراحی مدل جدید هدایت تحصیلی دوره متوسطه نظام آموزشی ایران استفاده شده است و از آنان در مورد میزان درجه اهمیت شاخص‌های ارائه‌شده در شکل‌گیری مدل جدید هدایت تحصیلی بر اساس مقیاس ۱۰ درجه‌ای مقدار بدبینانه و خوش‌بینانه (نمره‌گذاری از ۱ تا ۱۰) نظرخواهی کرده است. به‌منظور شناخت ویژگی‌های فردی شرکت‌کنندگان در پژوهش، اطلاعات مربوط به آنان به‌صورت جدول ارائه شده است.

تحلیل داده‌ها: یکی از روشهای کسب دانش گروهی مورداستفاده، روش دلفی است که فرایندی است که دارای ساختار پیش‌بینی و کمک به تصمیم‌گیری در طی راندهای پیمایشی، جمع‌آوری اطلاعات و درنهایت، اجماع گروهی است درحالی‌که اکثر پیمایشها سعی در پاسخ به سؤال «چه هست؟» دارند، روش دلفی به سؤال «چه می‌تواند/چه باید باشد؟» پاسخ می‌دهد روش سنتی دلفی، همیشه از همگرایی پایین نظرات متخصصان، هزینه اجرای بالا و احتمال حذف نظرات برخی از افراد رنج برده است. موری و همکاران^۱ برای بهبود روش دلفی سنتی، مفهوم یکپارچه‌سازی روش دلفی سنتی با تئوری فازی را در سال ۱۹۸۵ ارائه دادند. ایشیکاوا و همکاران^۲ کاربرد تئوری فازی را در روش دلفی بیشتر معرفی کردند و الگوریتم یکپارچه‌سازی فازی را برای پیش‌بینی ضریب نفوذ آتی کامپیوترها در سازمانها توسعه دادند پس از آنها سوویانگ^۳ عدد فازی مثلثی را برای دربرگرفتن نظرات متخصصان و ایجاد روش دلفی فازی به کار بردند. مقادیر بیشینه و کمینه نظرات متخصصان به‌عنوان نقاط مرزی اعداد مثلثی فازی در نظر گرفته شد و میانگین هندسی به‌عنوان درجه عضویت

1. Moori

2. Ishikawa

3. Sou and Yang

اعداد مثلثی فازی و برای حذف اثر نقاط مرزی به کار برده شد. مزیت روش ابداع شده به وسیله سو ویانگ در سادگی آن است. زیرا نظرات متخصصان با استفاده از پرسشنامه‌ها در یک مرحله جمع‌آوری شدند. پرسشنامه طراحی شده از طیف لیکرت ده نقطه‌ای که در آن نقاط بالاتر عملکرد بهتری را نشان می‌دهند، استفاده می‌کند. پرسشنامه به دو بخش تقسیم شد. بخش اول به تعیین عملکرد گزینه ایده‌ال در هر معیار و بخش دوم به تعیین عملکرد هر گزینه در هر معیار و هر سناریو پرداخته شد. برای اجرا و تحلیل دلفی فازی، مراحل زیر پیموده شد:

گام اول: در این مرحله، رتبه‌بندی توسط خبرگان صورت گرفت. بر اساس اعداد فازی دوزنقه‌ای، ۴ عدد فازی به هریک از رتبه‌ها و امتیازها داده شد که $a_1^{(i)}$ رتبه بدبینانه، $a_2^{(i)}$ و $a_3^{(i)}$ رتبه باورکردنی و قابل قبول و $a_4^{(i)}$ رتبه خوش‌بینانه است. منظور از i ، شماره خبره‌ای است که اعلام نظر کرده است. در این صورت و با توجه به گفته‌های بالا، مجموعه اعداد فازی دوزنقه‌ای برای هر خبره به شکل زیر بود.

$$A^{(i)} = (a_1^{(i)}, a_2^{(i)}, a_3^{(i)}, a_4^{(i)}) \quad i=1,2,\dots,n.$$

گام دوم: در ابتدا، میانگین مجموعه‌ها از تمامی مجموعه‌ها محاسبه شد که این کار نیازمند میانگین‌گیری از تمامی $a_1^{(i)}, a_2^{(i)}, a_3^{(i)}$ و $a_4^{(i)}$ بود. سپس برای هر خبره، مقدار اختلاف حساب شد و برای آن خبره ارسال شد.

گام سوم: در این مرحله، بعد از آنکه بازخورد اولیه به خبرگان داده شد و مرحله دوم دلفی صورت گرفت، خبرگان نظرات اصلاح شده خود را در قالب اعداد فازی دوزنقه‌ای بیان کردند. در اینجا، فرایند با توجه به گام دوم صورت گرفت. میانگین نظرات اصلاح شده محاسبه شد. همچنین مقادیر اختلاف از میانگین نیز محاسبه گردید. این مجموعه‌سازی و تکرار دفعات تا آنجایی پیش رفت که اختلاف نظرها به حداکثر $0/2$ رسید. چونکه اعداد فازی دوزنقه‌ای در این مدل به کار گرفته شدند، پس برای میانگین‌گیری، اختلافها بر ۴ تقسیم شدند؛

اما اگر از اعداد فازی مثلثی استفاده می‌شد باید اختلافها بر عدد ۳ تقسیم می‌شد. گام چهارم: این فرایند انقدر ادامه پیدا کرد تا اتفاق نظر (اختلاف حداکثر تا ۰/۲) حاصل شد.

یافته‌ها

در این پژوهش، شاخصهای اولیه مدل جدید هدایت تحصیلی را ابتدا به‌عنوان یک چارچوب نظری برگرفته از مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی و تجربه خبرگان مربوط به موضوع به روش تحلیل محتوی استخراج و سپس به توصیف هرکدام از شاخصها پرداخته شد؛ و درنهایت ابعاد مدل جدید هدایت تحصیلی شناسایی شد. بر اساس مطالعات اولیه ادبیات و پیشینه موجود درزمینه مدل جدید هدایت تحصیلی ابعاد اجتماعی، شخصیتی و مهارتی شناسایی شد. بُعد اجتماعی شامل شاخصهایی از جمله: نگرش حاکم بر جامعه، آمایش منطقه، رسانه- فضای مجازی، آینده‌پژوهی بازار کار، بُعد شخصیتی شامل شاخصهایی از جمله: علاقه، کنترل درونی دانش‌آموز، مؤلفه‌های نگرشی، صفات شخصیتی پایدار دانش‌آموز، رضایتمندی، سازگاری دانش‌آموز، نظام ارزشی دانش‌آموز و بُعد فنی - مهارتی نیز شامل شاخصهای توان حرفه‌ای معلم، برقراری روابط انسانی، قدرت آزمونهای استاندارد هوش، استعداد، رغبت، توسعه زیرساختی هدایت تحصیلی، مدیریت و مهارت والدین، توانمندی عوامل سازمانی (کارکنان و مدیر مدرسه) است. شاخصهای شناسایی شده در جدول شماره (۱) ارائه شده است.

جدول (۱) شناسایی شاخصهای اولیه مدل جدید هدایت تحصیلی

ابعاد	شاخصها
اجتماعی	نگرش حاکم بر جامعه
	آمایش منطقه
	رسانه-فضای مجازی
	آینده پژوهی بازار کار
شخصیتی	علاقه
	کنترل درونی دانش آموز
	مؤلفه های نگرشی
	صفات شخصیتی پایدار دانش آموز
	رضایتمندی
	سازگاری دانش آموز
	نظام ارزشی دانش آموز
فنی-مهارتی	توان حرفه ای مشاور
	توان حرفه ای معلم
	برقراری روابط انسانی
	قدرت آزمونهای استاندارد علمی
	توسعه زیرساختی هدایت تحصیلی
	و مهارت والدین
	توانمندی عوامل سازمانی (کارکنان و مدیر مدرسه)

در اینجا برای انتخاب تعدادی منطقی از معیارها با به کارگیری روش دلفی فازی در چارچوب سلسله مراتبی برای ارزیابی استفاده شد. با این روش، از گزینه‌ها و دیدگاه‌های کارشناسان برای مفهوم‌سازی معیارهای مربوط به مدل استفاده شد. مراحل اجرای روش

دلفی‌فازی به صورت زیر مفهوم‌سازی شده است:

مرحله ۱: استفاده از یک پرسشنامه و سازماندهی یک هیئت کارشناسی برای بیان ارزش محافظه‌کارانه (حداقل) و ارزش خوش‌بینانه (حداکثر) اهمیت هر معیار در مجموعه معیارهای احتمالی S در بازه ۱ تا ۱۰. یک امتیاز به صورت $C_{ik} = (L_{ik}, U_{ik}), i \in S_1$ نشان داده شد که در آن L_{ik} و U_{ik} شاخص محافظه‌کارانه و شاخص خوش‌بینانه معیار i است که به ترتیب توسط کارشناس (یا خبره) k رتبه‌بندی شد.

مرحله ۲: سازمان‌دهی نظرات کارشناسان (یا خبرگان) که از پرسشنامه‌ها جمع‌آوری شده‌اند، بود و تعیین TFN برای محافظه‌کارانه‌ترین شاخص $C_i = (LC_i, MC_i, UC_i)$ و شاخص خوش‌بینانه‌ترین $O_i = (LO_i, MO_i, UO_i)$ برای هر معیار i از شاخص محافظه‌کارانه $C_i = (LC_i, MC_i, UC_i)$ استفاده شد زیرا LC_i نشان‌دهنده حداقل ارزش محافظه‌کارانه کارشناسان بود: $LC_i = \min(L_{ik})$. MC_i معیارهای i بود. این از معادله $k/MC_i = (L_{i1} \times L_{i2} \times \dots \times L_{ik})^{-1}$ به دست آمد. UC_i نشان‌دهنده حداکثر ارزش محافظه‌کارانه کارشناسان بود: $UC_i = \max(L_{ik})$. به همین ترتیب، حداقل (LO_i) میانگین هندسی (MO_i) و حداکثر (UO_i) خوش‌بینانه‌ترین گروه برای معیار i را به دست آورد.

مرحله ۳. محاسبه TFN برای محافظه‌کارانه‌ترین شاخص $C_i = (LC_i, MC_i, UC_i)$ و خوش‌بینانه‌ترین شاخص $O_i = (LO_i, MO_i, UO_i)$ برای راهبردهای باقی‌مانده $A_p, i \in S$.

مرحله ۴. بررسی همسانی نظرات کارشناسان و محاسبه مقدار معنیداری G_i برای هر معیار بود. منطقه خاکستری بخش هم پوشانی C_i و O_i برای بررسی اجماع کارشناسان در هر معیار و محاسبه ارزش معنیداری کل G_i استفاده شد. وقتی که جفت TFN هم پوشانی نداشت $(i.e. UC_i \leq LO_i)$ و هیچگونه منطقه خاکستری هم وجود نداشت، دیدگاه کارشناس در خصوص معیار i به یک حد اجماع رسیده بود و ارزش معنیداری اجماع به صورت محاسبه شد.

وقتی که هم پوشانی وجود داشت ($i.e. UC_i > LO_i$) و مقدار فاصلهای منطقه خاکستری g_i برابر با $UC_i - LO_i$ بود و g_i کمتر از ارزش فاصلهای ($d_i = MO_i - MC_i$) و O_i بود یعنی $d_i \leq g_i$ ، آنگاه ارزش معنیداری G بر طبق نقطه مماس منطقه خاکستری تعیین شد. وقتی که منطقه خاکستری وجود داشت و $d_i \leq g_i$ بود، تفاوت عظیمی میان نظرات کارشناسان وجود داشت و مراحل ۱ تا ۴ را تا زمان دست یابی به همگرایی تکرار میشد و سپس استخراج معیارها از فهرست منتخب صورت گرفت. مقدار معنیداری با مقدار استانه T مقایسه شد و توسط کارشناسان به صورت ذهنی بر اساس میانگین هندسی همه مقادیر معنی داری اجماع G_i بدست آمد.

جدول شماره (۲) از میزان نمرات کسب شده بین ۱ تا ۱۰ برای بدینانه و خوشبینانه که باتوجه به ۲۶ نفر از خبرگان در مورد میزان درجه اهمیت زیر معیارها و شاخصهای مدل جدید هدایت تحصیلی دوره متوسطه بدست آمده است.

جدول (۲) انتخاب مناسبترین معیار بر اساس روش دلفی فازی

نتیجه	مقدار معنی داری	میانگین هندسی		مقدار خوش بینانه		مقدار بدبینانه		ابعاد
		U_m^i	I_m^i	بیشترین	کمترین	بیشترین	کمترین	
								اجتماعی
رد	۵/۱۸	۸/۲۷	۴/۳۸	۱۰	۶	۶	۲	نگرش حاکم بر جامعه
تأیید	۹/۳۵	۸/۲۳	۵/۶۷	۹	۶	۷	۱	آمایش منطقه
تأیید	۱۰/۴۸	۸/۵۶	۴/۹۸	۱۰	۸	۸	۲	رسانه-فضای مجازی
تأیید	۱۰/۸۲	۸/۳۷	۵/۷۹	۹	۷	۸	۳	آینده پژوهی بازار کار
								شخصیتی
تأیید	۹/۳۶	۹/۰۷	۴/۸۹	۱۰	۸	۸	۳	علاقه
تأیید	۱۰/۴۱	۸/۷۷	۵/۶۶	۱۰	۸	۸	۳	کنترل درونی
تأیید	۹/۶۸	۸/۹۷	۵/۱۶	۱۰	۸	۸	۳	مؤلفه های نگرشی

Identifying the Components and Indicators of...

نتیجه	مقدار معنی‌داری	میانگین هندسی		مقدار خوش‌بینانه		مقدار بدبینانه		ابعاد
		U_m^i	I_m^i	بیشترین	کمترین	بیشترین	کمترین	
تأیید	۹/۰۹	۹/۳۴	۴/۶۳	۱۰	۷	۸	۱	صفات شخصیتی نسبتاً پایدار دانش‌آموز
رد	۶/۱۰	۷/۸۹	۴/۴۸	۹	۵	۸	۴	رضایت‌مندی
رد	۴/۶۹	۸/۴۲	۴/۶۰	۱۰	۶	۶	۳	سازگاری دانش‌آموز
تأیید	۱۰/۴۴	۹/۰۵	۵/۴۸	۱۰	۷	۱۰	۴	نظام ارزشی مهارتی
تأیید	۱۰/۹۴	۹/۵۸	۵/۸۳	۱۰	۸	۹	۴	توان حرفه‌ای مشاور
تأیید	۱۴/۶۱	۹/۶۹	۵/۹۴	۱۰	۹	۹	۳	توان حرفه‌ای معلم
رد	۳/۷۶	۵/۵۶	۳/۵۲	۶	۴	۴	۲	برقراری روابط انسانی
تأیید	۱۱/۹۰	۹/۵۶	۶/۵۲	۱۰	۸	۹	۴	قدرت آزمونهای استاندارد (هوش، استعداد و رغبت)
رد	۱/۷۹	۶/۴۲	۴/۰۰	۷	۴	۴	۴	توسعه زیرساختی
تأیید	۱۱/۳۶	۹/۱۸	۵/۳۱	۱۰	۸	۹	۳	مدیریت و مهارت والدین
تأیید	۱۰/۸۸	۹/۳۴	۵/۱۸	۱۰	۷	۱۰	۳	توانمندی عوامل سازمانی (کارکنان و مدیر مدرسه)

*حد آستانه = ۸/۹۴

با توجه به مقدار حد آستانه که از میانگین ستون مقدار معنی‌داری (۸/۹۴) به دست آمده است، از میان ۱۸ مؤلفه موجود، ابعاد نگرش حاکم بر جامعه (۵/۱۸)، رضایت‌مندی (۶/۱۰)، سازگاری دانش‌آموز (۴/۶۹)، برقراری روابط انسانی (۳/۷۶) و توسعه زیرساختی (۱/۷۹) که مقدار معناداری آنها کمتر از حد آستانه (۸/۹۴) بود حذف و در نتیجه سایر

مؤلفه‌ها با توجه به اینکه مقدار معناداری آنها بیشتر از حد آستانه است و شامل آمایش منطقه (۹/۳۵)، رسانه - فضای مجازی (۹/۳۵)، آینده‌پژوهی بازار کار (۱۰/۸۲)، علاقه (۹/۳۶)، کنترل درونی دانش‌آموز (۱۰/۴۱)، مؤلفه‌های نگرشی (۱۰/۴۱)، صفات شخصیتی نسبتاً پایدار (۹/۰۹)، نظام ارزشی (۱۰/۴۴)، توان حرفه‌ای مشاور (۱۰/۴۴)، توان حرفه‌ای معلم (۱۴/۶۱)، قدرت آزمونهای استاندارد (۱۱/۹۰)، مدیریت و مهارت والدین (۱۱/۳۶) و توانمندی عوامل سازمانی (۱۱/۳۶) که میزان معناداری آنها بیشتر از حد آستانه (۸/۹۴) بوده است به‌عنوان مؤلفه‌های اصلی در شکل‌گیری شاخصهای مدل جدید هدایت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه انتخاب شدند.

بحث

در این پژوهش سعی شده است تا مؤلفه‌ها و شاخصهای مدل جدید هدایت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه با استفاده از روش دلفی‌فازی مورد شناسایی قرار گیرد. افت تحصیلی، تغییر رشته، افزایش افسردگی، مشروطی، مشکلات روانی-اجتماعی دانش‌آموزان در دوره متوسطه، مسائلی هستند که شناسایی مؤلفه‌ها و شاخصهای مدل جدید هدایت تحصیلی در راستای تأمین رفاه اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه را به یک نیاز و ضرورت تبدیل کرده است. در این راستا تحلیل یافته‌ها، بیان‌کننده آن است که در این پژوهش با توجه به موضوع، شاخصهای مدل جدید هدایت تحصیلی ابتدا به‌عنوان یک چارچوب نظری برگرفته از مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی و تجربه خبرگان مربوط به موضوع در نظر گرفته شد و سپس به توصیف و همبستگی هرکدام از شاخصها پرداخته شد؛ که بر همین اساس ابتدا شاخصهای مدل جدید هدایت تحصیلی شناسایی شد که شامل سه شاخص اصلی (اجتماعی، شخصیتی و فنی-مهارتی) و ۱۸ مؤلفه نگرش حاکم بر جامعه، آمایش منطقه، رسانه-فضای مجازی، آینده‌پژوهی بازار کار، علاقه، کنترل درونی دانش‌آموز، مؤلفه‌های

Identifying the Components and Indicators of...

نگرشی، صفات شخصیتی نسبتاً پایدار، رضایتمندی، سازگاری، نظام ارزشی دانش‌آموز، توان حرفه‌ای مشاور، توان حرفه‌ای معلم، برقراری روابط انسانی، قدرت آزمونهای استاندارد علمی استعداد و خلاقیت، توسعه زیرساختی هدایت تحصیلی، مدیریت و مهارت والدین، توانمندی عوامل سازمانی (کارکنان و مدیر مدرسه) بوده است.

با توجه به نتایج به دست آمده برای انتخاب شاخصهای مدل جدید هدایت تحصیلی که با استفاده از روش دلفی فازی و نظر ۲۶ نفر از خبرگان انجام گرفت، ۱۳ مؤلفه از بین مؤلفه‌های موجود شامل آمایش منطقه (۹/۳۵)، رسانه فضای مجازی (۹/۳۵)، آینده‌پژوهی بازار کار (۱۰/۸۲)، علاقه (۹/۳۶)، کنترل درونی دانش‌آموز (۱۰/۴۱)، مؤلفه‌های نگرشی (۱۰/۴۱)، صفات شخصیتی نسبتاً پایدار دانش‌آموزان (۹/۰۹)، نظام ارزشی (۱۰/۴۴)، توان حرفه‌ای مشاور (۱۰/۴۴)، توان حرفه‌ای معلم (۱۴/۶۱)، قدرت آزمونهای استاندارد (۱۱/۹۰)، مدیریت و مهارت والدین (۱۱/۳۶) و توانمندی عوامل سازمانی (۱۱/۳۶) که میزان معناداری آنها بیشتر از حد آستانه (۸/۹۴) بوده است به‌عنوان عوامل اصلی در شکل‌گیری شاخصهای مدل هدایت تحصیلی انتخاب شدند. در این ارتباط و بر مبنای شاخصها و مؤلفه‌های ارائه‌شده در بخش یافته‌های پژوهش، علاقه و صفات شخصیتی نسبتاً پایدار دانش‌آموز به‌عنوان مؤلفه‌هایی مهم می‌توانند جایگاه خاصی در مدل جدید هدایت تحصیلی داشته باشد. در این راستا نتایج پژوهش کلودیا (۲۰۱۹) که علاقه دانش‌آموزان را در هدایت تحصیلی از ضروریات تلقی می‌کند و نیز نتایج لابی (۲۰۱۷) که بر نقش صفات شخصیتی پایدار دانش‌آموزان در هدایت تحصیلی تأکید دارد، با نتایج پژوهش تقریباً همخوانی دارد. ضرورت و نیاز به اجرای هدایت تحصیلی صحیح در راستای تأمین رفاه اجتماعی دانش‌آموزان متوسطه می‌تواند مبنایی برای تدوین اهداف مدل جدید هدایت تحصیلی در ایران باشد. اگر اهداف کلی مدل جدید بر مبنای مؤلفه‌های آینده‌پژوهی بازارکار، آمایش منطقه، توان حرفه‌ای معلم و مشاور و کنترل درونی دانش‌آموز باشد. آینده‌سازی، تولید شغل بر اساس علاقه، ایجاد مهارت، شناسایی و

باروری توانمندیهای بومی، رفاه اقتصادی و اجتماعی، سلامت روان و تعادل آموزش و بازار کار همه در راستای آن شکل می‌گیرد. بخشی از نتایج پژوهش لیستون و گری (۲۰۱۵)، باسی و ادیت (۲۰۱۸) و کلودیا (۲۰۱۹) نیز تقریباً همسو با این امر نشان داده‌اند که هدایت و مشاوره دانش‌آموزان در آموزش و سر کلاس درس، با ایجاد رابطه معلم، مشاور و نگاه حاکی از محبت و همدلی، منجر به سلامت و اغنا روان دانش‌آموزان و ایجاد حس اعتماد می‌شود. علاقه، آزمونهای استاندارد، عوامل سازمانی، مدیریت و مهارت والدین، مدیر و کارکنان مدرسه، ترسیم نقشه آینده شغلی و حرفه‌ای، نظام ارزشی، صفات شخصیتی نسبتاً پایدار دانش‌آموز، به‌عنوان مؤلفه‌های محوری مدل جدید هدایت تحصیلی هستند. در این راستا، ویلسون و همکاران (۲۰۰۷)، زیگلر و اوپدناکر، (۲۰۱۸)، پلنت (۲۰۱۰)، اودری (۲۰۱۹)، ارقیا (۲۰۱۹) و کلودیا (۲۰۱۹) نیز در پژوهشهای خود از منظرهای مختلف به نقش صفات شخصیتی نسبتاً پایدار، علاقه و نقشه شغلی و حرفه‌ای آینده تأکید کرده‌اند. باید توجه داشت که نقش والدین و دانش‌آموز می‌تواند تحت‌تأثیر آموزشهای ضمنی هدایت تحصیلی نیز قرار گیرد و معلم و مشاور و عوامل سازمانی برای تداوم نقش هدایت تحصیلی صحیح خود در مدرسه باید پاره‌ای از اقدامات خود را بر اساس توجه به این عوامل تنظیم کنند. در این ارتباط نقش «رسانه ملی» در رابطه با آموزشهای ضمنی هدایت تحصیلی بسیار تأثیرگذار است. چراکه می‌تواند با یک برنامه‌ریزی دقیق، از آموزش ضمنی هدایت تحصیلی دانش‌آموزان که در راستای هدایت صحیح است، استفاده مناسبی به عمل آورد. در پایان با توجه به یافته‌های پژوهش که گویای این امر است که از نقاط ضعف مهم هدایت تحصیلی دوره متوسطه این است که دانش‌آموزان به نحوی هدایت می‌شوند که یا تغییر رشته می‌دهند یا به عبارتی مهارتهای شناختی، فراشناختی و یادگیری عمیق در رشته‌های انتخاب‌شده در آنان شکل نمی‌گیرد. لذا پیشنهاد می‌شود از مؤلفه‌ها و شاخصهای مدل جدید در فرایند اجرای هدایت تحصیلی به شیوه‌ای درست استفاده شود. یافته‌های تحقیق حاکی از این است که والدین در هدایت تحصیلی بر اساس ناکامیهای

خود در دوران تحصیلی تصمیم‌گیری می‌کنند. لذا پیشنهاد می‌شود آگاهی، توجیه و آموزش والدین و جلب اعتماد تمام و کمال آنها باید در صدر برنامه‌های حمایتی هدایت تحصیلی جدید قرار گیرد. ضرورت ایجاد کارگاههایی در راستای آموزش بهره‌گیری از آگاهیهای هدایت تحصیلی صحیح به والدین که عامل اساسی در هدایت تحصیلی اثربخش است، امری ضروری می‌کند. مؤلفه‌ها و شاخصهای مدل جدید هدایت تحصیلی می‌تواند بسترهای مناسبی را برای هدایت تحصیلی صحیح در راستای تأمین رفاه اجتماعی دانش‌آموزان متوسطه فراهم کند که به پیامدهای مثبتی همچون رضایت درونی در شغل و زندگی، اصلاح هرم شغلی جامعه، سلامت روان دانش‌آموزان، پرورش مؤلفه‌های دانشی، نگرشی، مهارتی، توسعه تفکر انتقادی و یادگیری مادام‌العمر و درنهایت پیشرفت و توسعه کشور منجر شود.

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان در تهیه مقاله مشارکت داشته‌اند.

منابع مالی

این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی تحت حمایت مالی اداره کل آموزش و پرورش استان گلستان بوده است.

تعارض منافع

این مقاله با سایر آثار منتشرشده از نویسندگان همپوشانی ندارد.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در این مقاله همه حقوق مرتبط با اخلاق پژوهش رعایت شده است

- Ahmadi, A. (2017). Guidance Discover the unknown, Quarterly Journal of Growth Education, 44, 22-34. .(In Persian)
- Arghya, R. (2019). Role of authenticity and perceived benefits of on-line courses on technology based career choice in India: A modified technology adoption model based on career theory. International Journal of Information Management, 47, 140-151.
- Aslan, S. (2011). Primary Education Class Guidance Programme on Primary Education Career Development in 6th, 7th and 8th Grades. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 302011, 1782-1787.
- Audrey, E., & Nelson, S. K. (2019). Development of Technology-Based Resource to Promote Students Academic Success. Teaching and Learning in Nursing, 14(4), 231-234.
- Bagheri, R., Mohseni, A., and Ghani, M. (2018). Standardization of the Self-Research Inventory as a Step Towards the Standard-ization of the Dutch Job Self-Research Inventory, Quarterly Journal of New Educational Thoughts, 11 (34), 38-56. (In Persian)
- Bassy, O. J., & Edet, J. I. (2018). Counselling Services and Career Choice among Senior Secondary school Students in Uyo Edu-cation zone in akwa Ibom State. Journal on school Educational Technology, 14(1), 19-26.
- Bi na, A. (2016). Executive method of academic guidance for high school students. Specialized Committee for Academic Guid-ance, Ministry of Education. (In Persian)
- Brahim, B. (2008). Field of study choice by community college students in Canada. Journal of Economics of Education Review, 27(1), 79-93.
- Claudia, F., Heike, S., Martin, E., & Alessandra, R. (2019). The Gender differences in the choice of field of study and the rele-vance of income information; Insights from a field experiment. Research in Social Stratification and Mobility, Available online 29 November, 100457.
- Fathi Wajargah, K. (2016). In-service training planning. Tehran: Samat Publications. (In Persian)
- Haddadi, F. (2016). Managers and the academic guidance process. Journal of School Management Development, 113, 44-46. (In Persian)
- Haug, E. H. et al. (2019). Nordic Research on Educational and Vocational Guidance: A Systematic Literature Review of Thematic Features between 2003 and 2016. International Journal for Educational and Vocational Guidance, 19(2), 185-202.

- Hojjati, H. Et al. (2013). Academic guidance. Journal of Nursing Management, 2 (3), 43-67. (In Persian)
- Isfahani Asl, M., Attari, Y., and Mehrabizadeh, M. (2009). Comparison of adaptation and academic performance of female students in the theoretical branch based on the five priorities set in the academic guidance program. Journal of New Findings in Psychology, 2 (5), 18-29. (In Persian)
- Karamdoost, N., Zandvanian, A., and Abolghasemi, M. (2006). Designing appropriate patterns of academic guidance for high school students. Journal of Psychology and Educational Sciences, 33 (1 and 2), 99-122. (In Persian)
- Khadem Shirazi, R. (2018). Investigating the effect of entrepreneurship characteristics of managers in academic guidance of female students to technical and professional fields (Case study, high schools in Tehran). Journal of Psychology and Counseling News, 2 (3), 54-60. (In Persian)
- Koushki, N., Mehrabizadeh Honarmand, M., and Shokrkan, H. (2001). Comparison of the value system of male students guided to five fields of study as the first priority in Khorramabad high schools. Journal of Educational Sciences and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz, 8 (3 and 4), 125-136. (In Persian)
- Laby, F. (2017). Because She Knew That I Did Not Have a Social. Ad Hoc Guidance Strategies for Latino Undocumented Students. Journal of Hispanic Higher Education, 16(1), 24-42.
- Lišton, J., & Geary, T. (2015). Evaluating a Guidance Counsellor Education Programme: The Methodological Complexities. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 1912, 1014-1018.
- Majlisi Far, A. (2018). Choice of field of study. Tehran: My City Publishing. (In Persian)
- Mami, Sh., And Omid, A. (2013). Investigating the psychological causes of excessive tendency of female high school students in Ilam to study in the field of experimental sciences. Journal of Humanities Research, 29, 155-182. (In Persian)
- Masoud Asl, A. (2009). The world welfare system (comparative study). Tehran: Parliamentary Research Center. (In Persian)
- Mimis, M. et al. (2019). A Framework for Smart Academic Guidance Using Educational Data Mining. Education and Information Technologies, 24(2), 1379-1393.

- Nasimi, M. (2016). Guidance and guidance for students in the first period. Quarterly Journal of School Education Growth, 44, 3-10. (In Persian)
- Navidi, A. (2018). Academic guidance in the Iranian education system, practical experiences and sustainable challenges. Quarterly Journal of Education, 133, 9-34. (In Persian)
- Nazari, A., Mohammadi, F., and Hatami, H. (2009). Providing strategies for academic and career guidance of high school students in Sirjan. Quarterly Journal of New Approach in Educational Management, 2 (5), 130-117. (In Persian)
- Nelson, M. D., & Tarabochia, D. S. (2017). Helping Secondary school STUDENT UNDERSTAND ana Regulate Stress. Journal Of School Counsellhng, 15(17),2-26.
- Plant, P. (2010). Career Guidance in Vocational Education and Training and in the Workplace. International Encyclopedia of Education (Third Edition), 269-274.
- Talezari, M., Hosseini, A., and Aqababai, Z. (2018). The role of academic guidance in self-regulated learning of high school students. Fifth International Conference on Psychology, Educational Sciences, and Lifestyle, Qazvin, July 12, 2018. (In Persian)
- Thamarasseri, I. (2014). Meta-Narrative on Guidance and Conselling in Schools. Journal on Educational Psychology, 7(3), 1-8.
- Wang, H., Pi, Zh., & Hu, W. (2019). The Instructor's Gaze Guidance in Video Lectures Improves Learning. Journal of Computer Assisted Learning, 35(1), 42-50.
- Wilson, V., Hall, St., & Hall, J. (2007). Pupil guidance: An integral part of teacher education and development in Scotland?. Teaching and Teacher Education, 23, 1153-116.
- Zarafshan, A. (2016). Academic guidance, necessities and functions. Journal of School Management Development, 114, 19-21. (In Persian)
- Zarafshan, A. (2016). How is the academic guidance of students done? Journal of Technical and Vocational Education Development, 43, 22-27. (In Persian)
- Ziegler, N., & Opendakker, M-Ch. (2018). The development of academic procrastination in first-year secondary education students: The link with metacognitive self-regulation, self-efficacy, and effort regulation. Learning and Individual Differences, 64, 71-82.